

MEMÒRIA D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
AL C/ PORTAL NOU, 26-48
(BARRI DE SANT PERE, BARCELONA).

Mª TERESA GILIBARS DE FRANCISCO.

NOVEMBRE 2003

Atics

Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

**Memòria d'intervenció del control arqueològic al carrer Portal Nou 26/48
Barri de Sant Pere (BARCELONA)**

INDEX

- *Fitxa tècnica*
- *Introducció / Motius de la intervenció*
- *Marc geogràfic*
- *Marc històric*
- *Antecedents arqueològics*
- *Metodologia*
- *Descripció dels treballs realitzats*
- *Conclusions*
- *Bibliografia*

ANNEX

- *Inventari estratigràfic*
- *Inventari fotogràfic*
- *Inventari de làmines*
- *Documentació fotogràfica*
- *Planimetria*

FITXA TÈCNICA

Nom del carrer: Portal nou 26-48 (Barri de Sant Pere, Ciutat vella)

Terme municipal: Barcelona

Comarca: Barcelonès

Data inici dels treballs: 12 de novembre de 2003.

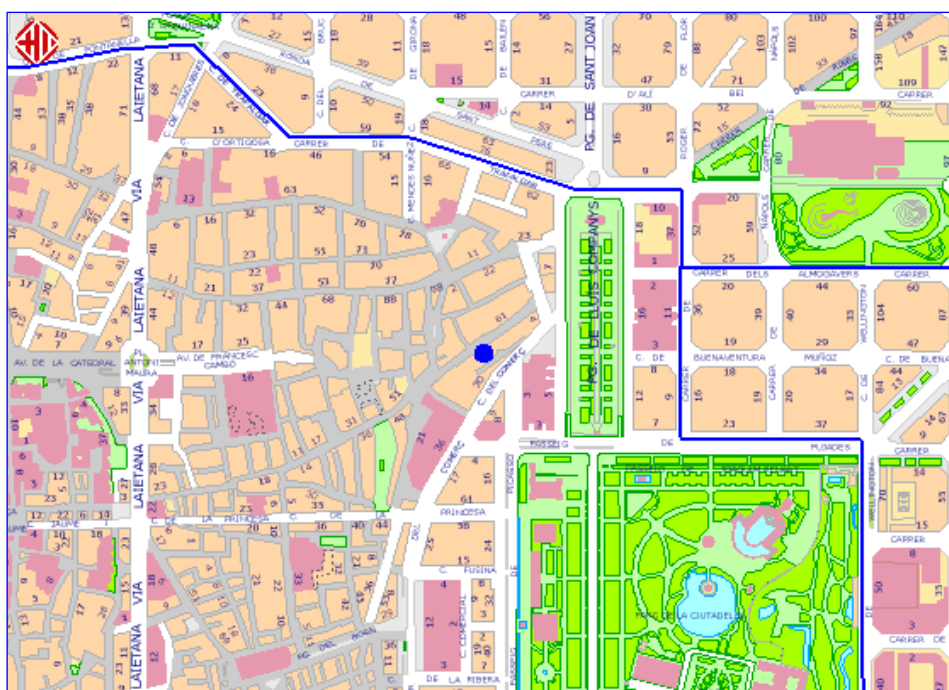
Data finalització dels treballs: 30 de novembre de 2003

Introducció:

Motius de la intervenció

La Memòria que presentem té com a objectiu presentar, definir i exemplificar els treballs arqueològics realitzats al Portal Nou 26-48, situats al barri de Sant Pere (Districte de Ciutat Vella, Barcelona), entre els dies 12 i 30 de novembre de 2003, per l'arqueòleg Mª Teresa Gilisbars de Francisco.

Aquest seguiment han estat encarregats a ATICS S.L – Gestió i Difusió del Patrimoni

Arqueològic i Històric -, d'acord amb la resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, la que autoritza els treballs esmentats.

Làmina 1: Plànol topogràfic de la situació de la intervenció.

La supervisió va a càrrec de la Secció d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona.

La intervenció arqueològica duta a terme en els carrer **Portal Nou 26-48**, situat al barri de Sant Pere, s'inclou dins d'un projecte d'instal·lació de línies elèctriques a realitzar per l'empresa FECSA-ENDESA. Es tracta d'una canalització en rasa de la línia subterrània de Baixa tensió.

El control arqueològic de l'obra es justifica sobretot, per una qüestió de prevenció, ja que es tracta d'una zona situada dins el perímetre d'expectativa arqueològica, al barri de Sant Pere dins el districte de Ciutat Vella; que s'inclou dins els centre històric de la ciutat.

Els objectius de la intervenció arqueològica eren localitzar i documentar les possibles estructures i restes arqueològiques trobades durant el procés d'obertura de les rases del carrer **Portal Nou**.

L'objectiu d'aquest control seria obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins ara. I documentar i evitar la destrucció de les possibles restes que hi puguin aparèixer.

Els treballs pertinents a la instal·lació del cablejat han estat realitzats per l'empresa ESPELSA. Els treballs realitzats al carrer Portal Nou (Barri de Sant Pere; Ciutat Vella) han consistit en l'obertura d'una rasa de 59 m de llarg i uns 40 cm d'ample, en sentit longitudinal al traçat del mateix carrer Portal Nou. La profunditat màxima que s'ha assolit és de 65 cm.

El barri de Sant Pere¹ és el que queda afectat per aquesta intervenció. És en aquest barri on molt a prop del carrer Portal Nou ens trobem amb l'Església de l'antic Monestir de Sant Pere de les Puel·les, convertit avui en església Parroquial. El Monestir va ser fundat pel comte Sunyer i la Comtessa Riquilda durant la primera meitat del segle X.

La primera documentació que hom conserva és l'acta de consagració de la seva església, del 945, feta pel bisbe de Barcelona Guilarà, a petició del comte Sunyer, la seva esposa Riquilda i l'abadessa Adelaida. Pròsper de Bofarull qüestionà primer la pretesa fundació del segle IX i la limità a l'atri de Sant Sadurní. Una construcció religiosa dedicada a Sant Sadurní tingué existència i cementiri propi fins el moment de la fundació del Monestir. Durant les obres de reedificació de l'edifici monàstic, després del seu incendi durant la Setmana Tràgica, es trobà una pedra ornada amb una creu, a prop d'una làpida en la qual es llegeix "OBIIT ERA DCCCCXXVIII". Així, podem creure que cap al 891, al lloc ocupat després pel Monestir, es feien alguns enterraments que potser caldria relacionar amb l'atri o l'Església de Sant Sadurní.

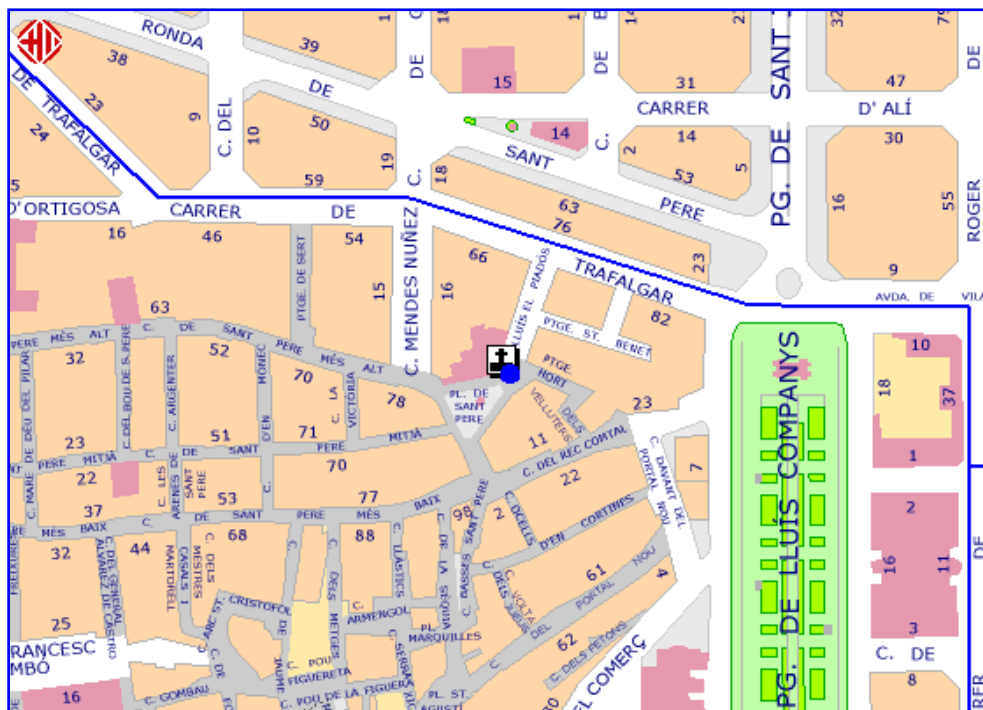
Del conjunt monàstic de Sant Pere de les Puel·les avui només es conserva la seva església, totalment transformada en la restauració posterior a l'incendi de l'any 1909, mentre que la resta de les estructures monacals han estat destruïdes o reformades, després que l'any 1835 el Monestir fou destinat a presidi, i el 1873 fos enderrocat el claustre i també part de les dependències que encara es conservaven.

L'església en la seva forma original era un edifici de planta de creu grega formada per quatre cossos rectangulars iguals que convergien en un espai central, de planta quadrada. Aquest espai

---

¹ Barri de Sant Pere,

estava definit per quatre grans arcs, lleugerament peraltats, suportats per columnes monolítiques exemptes i cobert amb una cúpula, de base octagonal, sobre trompes, mentre que els braços de la creu eren coberts amb voltes de canó, de perfil semicircular.

Làmina 2: Mapa topogràfic de la situació de l'església de Sant Pere.

A l'angle nord-est de l'església es situà un cos d'edifici, de planta quadrada, encaixat entre els braços nord i est de la creu que formen les naus, cobert amb volta per arresta, que arrenca de quatre impostes

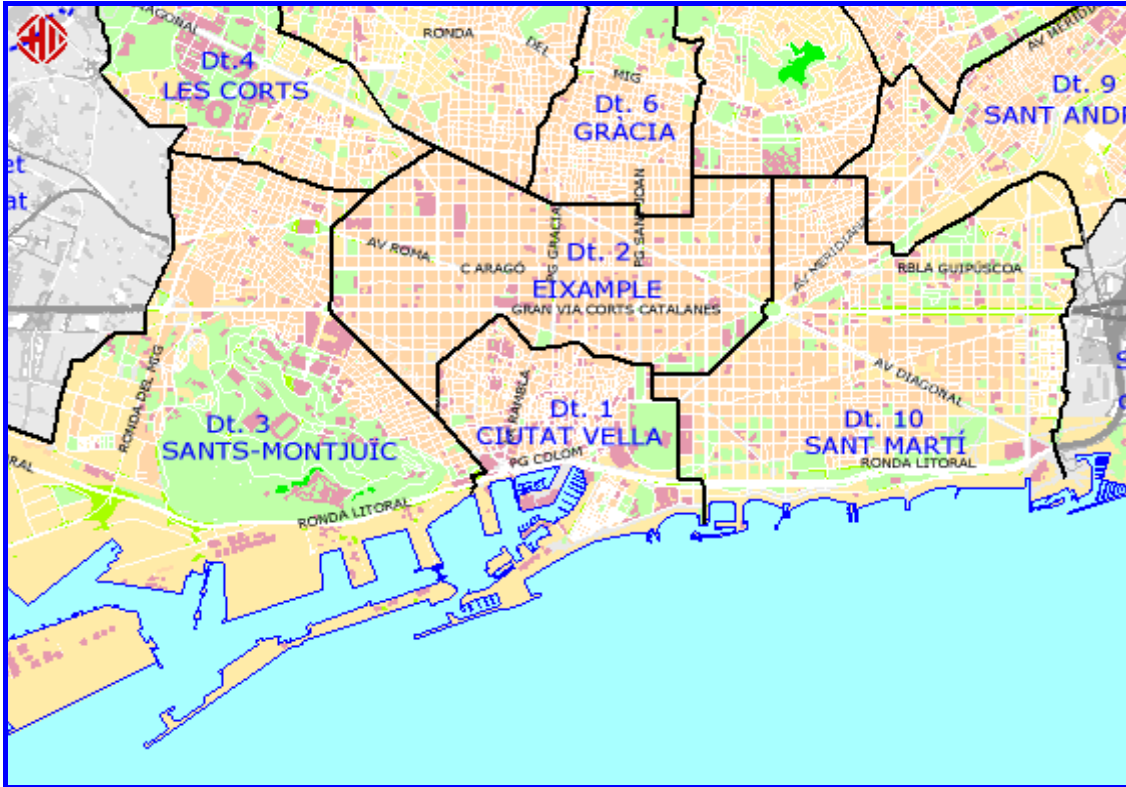
esculpides que Puig i Cadafalch ja considerà que podrien correspondre, amb tota probabilitat, a l'atri de l'església de Sant Sadurní, que havia precedit la construcció de l'església de Sant Pere.

L'església de Sant Pere es situa en el context de l'arquitectura catalana de la de fi del segle X i el començament del segle XI, dins l'òrbita d'una tradició postcarolíngia.

A l'interior del nostre temple de Sant Pere es conserven encastats a cada costat del portal d'entrada a la capella del Santíssim sengles relleus amb una creu patent, del braç de cada una de les quals pengen lletres del crismó, alfa i omega, en una d'elles amb l'ordre invertit. Ambdós relleus es trobaven reaprofitats en el campanar del segle XII, conegut per la torre del Ocells, d'on foren recuperats en ésser enderrocat per les obres de remodelatge. Les peces són de difícil filiació estilística i cronològica, si bé cal atribuir-les a època visigòtica o pre-romànica.

Marc geogràfic: Localització i límits de l'àmbit d'estudi.

Des d'un punt de vista geològic el pla de Barcelona comprèn les formacions quaternàries que s'estenen des del mar fins al canvi de pendent en contacte amb la Serralada Litoral, i que limiten al sud-oest pel Massís del Garraf i al nord-est pel Turó de Montgat.

Làmina 3: Plànol general de ciutat de Barcelona.

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat, força ben protegit dels vents del nord pel serrat de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que n'és el cim més alt (542 metres). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat. Les excel·lents condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament, amb Montjuïc a vora el mar que ha facilitat la defensa del seu litoral.

La ciutat és la capital del principat i els municipis que la integren són diversos: l'Hospitalet, Cornellà de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Sant Just Desvern, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet, Badalona i Montcada-Reixac.

L'estructura urbana de Barcelona respon a les quatre etapes del seu desenvolupament. En primer lloc, el nucli primitiu, edificat en el mont Tàber i cenyit per les muralles romanes, és

centrat per l'actual plaça de Sant Jaume i el palau de la Generalitat, seu del govern autònom de Catalunya i de la diputació provincial.

L'evolució del traçat urbanístic de Barcelona queda reflectit amb aquestes il·lustracions que presentem a continuació.

Làmina 4: evolució de la topografia de la ciutat de Barcelona. 1.- 1000; 2.- 1100; 3.- 1200; 4.- 1280

Barcelona entre l'any 100 i 1280 viu una seqüència evolutiva, segons L'historiador Philip Banks², basada en les notícies arxivístiques, les referències toponímiques i les evidències físiques. Aquesta evolució queda palesa gràficament a la Làmina número 4 que presentem sobre l'escrit.

Marc Històric.

² BANKS,P.- *L'estructura urbana de Barcelona, 714.1300;DD.AA. Història de Barcelona*, Vol.2, 1992

Els barris de Sant Pere, en diem barris perquè aquests són un conjunt de barriades, van néixer com un suburbi de la Barcelona romana, i anaren creixent al llarg de la Via Francesca, actualment la línia recta o quasi recta que formen els carrers de Bòria, Corders, Carders i Portal Nou.

Els barris de Sant Pere anaren creixent al llarg del segle XII, fins que la muralla n'aturà el creixement un segle després. Fou bàsica perquè la ciutat s'estengués en aquesta direcció i l'existència d'un curs d'aigua, que rebé el nom del Rec Comtal.

La Vía Francesca primitiva era el camí que duia a Roma tot sortint de la muralla més antiga que envoltava Barcino.

Al segle XII, ja urbanitzats en part aquests barris de Sant Pere, s'aixecà enmig dels camps una capella coneguda amb el nom de Marcús i prop de la qual es creuaven unes torrenteres que donaven lloc al torrent conegut com el Merdançar, nom ben apropiat si tenim present que amb el pas dels anys, esdevindria la primera claveguera urbana.

L'any 1295 es construeix el Portal Nou, sortida de les muralles cap a l'est. El nom, conservat avui només en un carrer, omplí prop de sis segles d'història de la segona muralla. El Portal Nou tenia en els seus voltants alfòndics³, traguers, hostals..., en fi els negocis i el personal que es donaven en els llocs d'entrada i sortida de la capital catalana.

Al segle XIII el Merdançar fou cobert per aquesta primera claveguera de què hem parlat, i s'obriren establiments comercials al llarg del carrer de la Bòria, un dels més importants del barri de Sant Pere, al qual seguí com a destacat el de Mercaders, nom que no deixa lloc a dubtes sobre quins foren els seus primers estadants. Al segle XIV s'hi situaven les fortunes més considerables, i s'hi obriren casals i palaus gòtics, que resistiren en part fins a la Reforma del 1909.

El Rec Comtal va atreure la instal·lació d'indústries tèxtils, i els barris de Sant Pere, enriquits per la presència d'una indústria primerenca, anaren poblant-se sense mesures urbanístiques.

---

³ Segons la definició de **Carreras Candi**, "l'alfòndic o fondel era una agrupació d'albergs, reclosa a manera de terra franca o lliure, usualment destinada a determinat comerç estranger, Servia de dipòsit de mercaderies i d'hostal pels viatjants, El seu inici es situa al s. XII i, igual que n'hi havia a Barcelona d'altres territoris, existiren alfòndics catalans a Tunísia i a Alexandria, l'interior dels quals era inviolable, no essent-hi permesa l'entrada sense que ho autoritzés el cònsol català."
CARRERAS CANDI, La ciutat de Barcelona, p. 369.

Al 1789, any de la Revolució Francesa, fou a Catalunya un any de crisi, els gremis s'organitzaren en rondes pels barris, fent sortir de la ciutat a qui no tingueren feina concreta. Cal tenir ben present que tot això succeí quan als barris de Sant Pere hi havia una població on tenien part destacada els burgesos i els artesans, tot i el to fabril que al llarg del segle XVIII anà adquirint en el llindar del segle de la revolució industrial. Fins i tot, figurava una certa aristocràcia al carrer de Mercaders i a la Riera de Sant Joan.

L' atapeïment va arribar a extrems increïbles i fou causa de més d' una epidèmia. L' aspecte dels barris de Sant Pere presentava una deterioració cada cop més evident. Segons Olives Puig 4 “ el lent enderroc de les muralles inferien en la proletarització de Sant Pere. Com igualment ho feren les obertures del carrer Princesa (1853) i la Vía Laietana (1909) quan molts palaus foren enderrocats: Monistrol. Sentmenat, Ponsic...”

Aquesta proletarització, a la qual no fou aliena la presència de fàbriques tèxtils que, poc a poc, anirien traslladant-se o al Raval o fora muralles, suposà un creixement demogràfic continuat dels barris entre els anys 1855 i 1890.

L' any 1888, data històrica per motiu de l' Exposició Universal, els barris de Sant Pere conservaren encara part de la seva antiga “ categoria “, tot i que mai no assoliren el prestigi de la Ribera a l' Edat Mitjana.

Segons el mateix Olives, el creixement desmesurat del barri es donà en el període de 1914-1930, època d' expansionisme català.

El nom de Sant Pere prové del monestir de Sant Pere de les Puel·les, que sembla que fou bastit per primera vegada sobre les restes d' una església dita de Sant Sadurní, l' any 945, en un turonet dit del Cogoll. Com a parròquia, i abans com a convent, Sant Pere de les Puel·les fou sempre molt popular, malgrat el seu emplaçament extrem, era a la vora del Portal Nou, i freqüentat per la pagesia de fora muralles, fins el punt que durant el segle XIX li deien la “parròquia dels tronxos”. Hi estava instal·lat el Gremi d' Hortelans del Portal Nou, però hi anaven també fabricants tèxtils dels molts que s' establiren al barri, sobretot al segle XVIII.

Tant important en la vida dels barris de Sant Pere fou el monestir de les Puel·les com el Rec Comtal, que creuava el barri.

---

⁴ **OLIVES PUIG, Josep.** Deterioración urbana e inmigración en un barrio del Casco Antiguo de Barcelona: Sant Cugat del Rec. “Revista de Geografía”, Gener – Desembre de 1969, vol. III, 1-publició del Departament de Geografía de la Universitat de Barcelona.

El Rec fou molt important, transcendent en el seu moment, per a proporcionar d'aigua part de la ciutat vella. Hi ha proves de la seva existència l'any 964, atès que es conserva un document que parla del "rego de Miro comitè". El rec fou una iniciativa del comte Mir, i hi ha diversos carrers als quals ha donat nom: Regomir, Rec Comtal, Sèquia, etc....

Les aigües eren aprofitades per a fer funcionar els molins de la ciutat, les seves aigües procedien de mines de Montcada i del riu Besòs.

El nucli de Sant Pere fou el primer barri industrial, fins i tot molt abans que la indústria tingués més importància que la pagesia. La relació de carrers que han heretat el nom d'aquests oficis és molt estesa: Assaonadors, Blanqueria, Carders, Corders, Filateres, Candeles, Cotoners, Plaça de la Llana, Basses de Sant Pere, Semolers, Hort dels Velluters, Vermell... Tanmateix el segle XVIII assisteix a una minva de fàbriques a Sant Pere, que prefereixen el Raval, a mig edificar encara, o, ja veient proper l'enderroc de les muralles, s'arrisquen a construir en els camps dels pobles del Barcelonès. Influï en la sortida d'obradors l'any 1870 la crema, al 1874 de la fàbrica coneguda com "La Vídua" al segle XVIII i com "El Vapor de la Llana" al segle XIX, al carrer del Portal Nou. Al estar les vivendes tant properes i l'estretor dels carrerons aconsellaren anar posant punt final a la presència d'indústries a Sant Pere.

Durant els segles XIV i XV la ciutat de Barcelona viu una gran expansió econòmica que queda reflexada en el món de la construcció, la ciutat és un recinte tancat que engloba la vella urbs, és a dir, la ciutat romana, i els barris que han crescut a la perifèria. Barcelona conserva íntegres fins a inicis del segle XIII les antigues muralles amb les quatre portes i les valls que la separen de les viles noves o burgs que s'han format al voltant. La integració física entre la ciutat de dins i les viles de fora, comença a mitjan segle XIII amb la permeabilitat del mur: les torres de la muralla s'aprofiten com a habitacle, s'obre alguna via a través del mur i es va reduint entre l'interior i l'exterior.

La construcció de la nova muralla en època de Jaume I (1213 – 1276) culmina el procés integrador. El primer tram que es construeix és el que va des de Santa Anna fins a Jonqueres; el més tardà és el que va del Portal de l'Àngel al Portal Nou, que s'acaba a mitjan segle XIV: l'urbs i les viles noves ja formen un únic conjunt urbà.

Quan pensem en una ciutat medieval emmurallada, s'ha de tenir present la importància que té ser-ne dins o fora. Així, fins al segle XIII els habitants de les viles noves resten fora del recinte, en espais oberts i mal urbanitzats, separats de l'urbs per rieres i malesa. Amb la nova muralla, queden dins els murs que protegeixen i tanquen a la vegada, que defineixen el ciutadà amb els seus privilegis i estableixen un sistema d'impostos.

Amb la construcció de la muralla cal reconduir rieres i refer el clavegueram, els espais integrats s'urbanitzen i continuen el seu creixement.

Aquest circuit emmurallat era molt més gran que l' anterior, tenia un perímetre de 5096 m lineals i la superfície a la que quedà englobat tenia deu portes: dels Orbs o de l' Àngel, de Jonqueres, Nova, de Daniel, del Mar, de Framenors, de Trentaclus o dels Ollers, de Boquería, Ferrissa i de Santa Ana o dels Bergants.

A l'inici del carrer Portal Nou, 1-3, prop de la plaça de San Agustí Vell, 8-9 ens trobem amb un edifici on la llinda data del 1699 el portal correspon al número 3 i ens proporciona l'origen de l'edifici, en el qual, però, són evidents les intervencions dels segles XVIII i XIX. Tots els elements compositius i els materials són d'una gran pobresa, essent destacables el balcó en la cantonada principal i la potent cornisa i balustrada, que proporciona a l'edifici número 1 una certa importància paisatgística dins el marc de la Plaça de Sant Agustí Vell.

Al número 8 del mateix carrer Portal nou hi ha una porxada dels segles XV o XVI, que recorre els baixos d'un seguit de cases d'amplada i alçada diverses, l'obra de les quals fa patent renovacions que arriben fins als nostres dies i que, probablement, han afectat també els elements del porxo. Aquest té una estructura de bigues de fusta que reposen sobre massissos pilars de pedra i cal suposar que, en un principi, deuria abastir a moltes més cases, ja que en queden vestigis en altres construccions de la Plaça.

Finalment, al número 21-23 en la confluència del carrer de la volta dels jueus 1 i 2, apareix un pas que proporciona el nom del carrer de la Volta dels Jueus que està constituït per dos arcs de pedra entre els quals un bigam de fusta sosté la construcció del damunt. Aquesta correspon a parts iguals a dues finques; la del número 21, els balcons de la qual testimonien un origen al segle XVII- llosana de pedra- i intervencions del segle XIX- Baranes- i la número 23, amb balcons de ferro forjat del segle XVIII. En aquest darrer edifici, de planta baixa i tres pisos, hi ha a més unes golfes, utilitzades també com habitatge.

Cronologia:

1295: Es construeix el Portal Nou, com a sortida de la ciutat pel camí que anava al monestir de Santa Eulàlia del Camp o dels Captius, que després continuava pel traçat de l' antiga via romana fins a Montcada.

1358: Fou començada la muralla nova de mar, des de l' església de Sant Damià al mar, davant de l' hort de Fra Menors i de la riera de Santa Anna es construí una porta nova.

1358: Pere III atorgà a la ciutat de Barcelona un privilegi per tal que es refessin i es construïssin de nou les seves defenses. S' inicia la construcció de muralla entre el Portal Nou i el convent de Santa Clara.

1438: S' acaba la muralla de Ribera de la Torre Nova fins a Santa Clara.

1502: El Consell Municipal acordà de nou la realització de la muralla de l' esperó de Llevant, amb la contribució monetària tant dels eclesiàstics com dels civils del territori català.

1504: Es reparen les dues torres del Portal Nou i la Torre de Sant Joan, a prop de Santa Clara.

1538: El Consell Municipal disposa les capitulacions sobre la realització de l' escala, portal, pont i " patril " del baluard construït en l' esperó de Llevant.

1542: Es realitzen obres per a millorar les muralles de Barcelona. Es fa el terraplè des del Portal Nou fins a la Porta de San Daniel, i des de l' esmentada Porta fins al baluard de Llevant.

1649: El Consell de Cent delibera sobre les obres del Portal Nou. Es paguen 200 lliures per a la realització d' una paret del Portal Nou. Els consellers acorden pagar 153 lliures i 7 sous per a la realització d' un pont en el Portal Nou sobre el Rec, per poder passar les cavalcadures.

1673 – 1676: Es realitza el Pont del Portal Nou.

1697: El Portal Nou és destruït com a conseqüència d' un atac bèl·lic.

1700: En el Consell de Cent es tracta sobre l' enderrocament de les Torres del Portal Nou.

1715 – 1719: Es construeix el recinte de la Ciutadella.

1848 – 1851: Es reedifica un tram de la muralla que uneix el Portal Nou amb la Ciutadella.

1854: S' inicia l' enderroc de les muralles que envolten la ciutat de Barcelona, després d' un llarg període de reivindicacions populars.

1871 – 1881: La zona de la muralla compresa entre la ex – Pota Nova i la ex – Ciutadella respectivament, esdevé via pública, iniciant – se el procés de la seva urbanització com a Saló de Sant Joan.

Intervencions anteriors

Les motivacions per les quals s' ha fet necessari un seguiment arqueològic al carrer Portal Nou, és perquè primerament aquest es troba dins el barri de Sant Pere, el qual té una llarga tradició històrico-arqueològica.

La proximitat al carrer del Rec Comtal, l' antic mercat del Born i al traçat de la muralla medieval han sigut prou importants per tal de fer un seguiment arqueològic al carrer del Portal

Nou que, com el seu nom indica, coincideix amb una de les 10 portes o portals d' accés a la ciutat de la muralla medieval (segles XIII – XIV).

Els objectius eren trobar, documentar i recuperar les possibles restes arqueològiques, cenyint-nos sempre a les rases efectuades per tal de fer el reforç de la xarxa de llum al nº 48 del Portal Nou, d' algun tram o llenç de muralla o si s' escau, les restes d' alguna de les dos torres d' entrada a la ciutat.

Pel que fa a les intervencions anteriors en són molt nombroses les efectuades al barri, perquè aquesta relació no resulti feixuga, presentem els resultats obtinguts en alguna d'aquestes intervencions:

Mercat de Santa Caterina (Jordi Aguelo, Josefa Huertas, 1999/2002): L'excavació que es va dur a terme a més d'aportar noves dades sobre l'antic convent que ocupava el lloc del mercat, també ens ha aportat un seguit de troballes d'època tardoromana, concretament ha aparegut una bona part de la necròpolis romana que s'estén per part del solar.

Sant Cugat del Rec (Marta Fàbregas,2000): Els resultats nostres diferents fases dins l'estratigrafia del solar. La primera fase: segle XIX-XX, la zona estaria ocupada per habitatges integrats dins l'urbanisme de la ciutat.

La segona fase: emmarcada dins el segle XVIII, on s'ha documentat dos murs de pedres irregulars lligades en morter de calç

La tercera fase: amb un gran arc cronològic des del segle XVIII al segle XV, es tractaria d'una zona urbanitzada . Ens apareix un pou que estaria data entre el segle XIV i XV .

La quarta fase, l'època romana tardana. Podem diferenciar diferents moments:

- anivellament terreny(2^a ½ segle IV d.C.)
- 2^a ½ segle IV d.C. espai usat com a necròpolis.
- Post quem 2^a ½ segle IV d.C amortització de la necròpolis i aparició d'un gran retall possiblement fet a causa de l'explotació per l'extracció d'argiles.

Convent de Sant Agustí(M. Fàbregas 1998):Aquesta intervenció es va iniciar el 1994 i el 1996 per A.Bacaria i E. Pagès i el seguiment del 1998 va ser a càrrec de Marta Fàbregas al convent de Sant Agustí. Aquestes intervencions han permès posar al descobert gran part de les reformes sofertes des de l'any 1349, moment que es comença a construir. Durant el segle XVI es fa la façana exterior de l'església i es construeix un nou claustre, d'estil renaixentista.

Al segle XVII s'amplia el recinte conventual amb diferents annexes com la porteria o la botica.

El 1714 s'inicia la destrucció de bona part del convent a causa de la construcció de la ciutadella i a partir d'aquest moment es converteix en caserna militar.

Carrer d'en Serra/Plaça de Sant Agustí Vell (Francesc Florensa, 2000):Aquesta intervenció ha permès registrar, dins d'entramat urbà de la ciutat de Barcelona, una sínia i un parell de pous. La

datació d'aquestes estructures es molt amplia per l'escassetat dels materials i per el pas de la maquinària per sobre del solar que va trencar tota l'estratigrafia, Però podem dir que es pou va ser amortitzat per la sínia, possiblement en el segle XVIII. La datació de la sínia està lligada al moment de la construcció de l'edifici, ja que aquesta se li adossa. Les restes materials fan pensar que l'edifici va ser construït en el segle XVIII.

El pou del mig del solar només podem dir que va ser amortitzat en algun moment del segle XX. Fonollar/ Gombau (Josefa Huertas, 2000). En aquesta intervenció les estructures modernes ocupen la majoria del solar, com són els grans dipòsits situats entre la meitat del solar i el carrer Gombau.

S'han localitzat també murs amortitzats per ceràmica que es poden datar a començaments del segle XVIII.

Plaça de Sant Cugat del rec(Joan Piera, 1998): intervenció ampliada per Marta Fàbregas el 1999, on es troben dipòsits moderns, com també un pou medieval i part d'una necròpolis Romana.

Portal Nou 48(Vanessa Camarasa, 2002): Els resultats d'aquesta intervenció documenten un tram de la muralla medieval del segle XIII-XIV i de algunes estructures vinculades a aquesta construcció com són dos torres circulars, com també clavegueres modernes del segle XIX.

Metodologia

La present intervenció arqueològica, realitzada al carrer **Portal nou 26-48** té l'objectiu de documentar gràficament les restes arqueològiques i fer un seguiment de L'intervenció arqueològica de les rases; rases realitzades per obrers de l'empresa Espelsa que consistien en la obertura i instal·lació del cablejat de baixa tensió.

Aquests treballs, realitzats per l'arqueòleg director, s'han dut sota un estricte rigor i control arqueològic. Es tracta d'un seguiment arqueològic de caràcter preventiu i de control dels

moviments de terres, per a la documentació de possibles restes. En aquest cas els treballs que s'han realitzat han consistit en l'obertura de la pavimentació al llarg del tram de la rasa de 59 m en total, mitjançant un martell pneumàtic, i posteriorment l'extracció del contingut de la mateixa rasa amb pic i pala. Tenint en compte que la tasca de l'arqueòleg és la recollida de la màxima quantitat d'informació possible per a la reconstrucció i lectura del passat, s'ha seguit una estricta metodologia científica. Com a sistema d'enregistrament s'ha utilitzat el mètode Harris, consistent en documentar cadascuna de les unitats estratigràfiques detectades mitjançant una fitxa, i assignant un número d'Unitat Estratigràfica (U.E.) a cada un dels retalls, farciments i estructures aparegudes durant l'actuació. Al mateix temps s'ha procedit a obrir diverses Cates, en total han estat 2 Cates, a l'inici dels diferents trams de la rasa. Aquestes Cates són les de connexió de la línia elèctrica amb el nou tram i han resultat negatives.

S'ha realitzat també la corresponent documentació fotogràfica dels treballs realitzats i de les estructures arqueològiques observades, en format de paper i digital. També s'ha elaborat la planimetria corresponent. La documentació gràfica consta d'una plànol topogràfic amb la situació de la rasa dins de la xarxa urbana actual del barri de Sant Pere, a més de la Planta de l'única estructura documentada a escala 1:20.

A la intervenció se li ha donat el codi 118/03. La documentació fotogràfica obtinguda dels treballs d'excavació realitzats s'inclou en un inventari fotogràfic, on cadascuna de les fotografies portarà el codi de l'intervenció- 118/03- i el número identificador del propi inventari fotogràfic.

Durant la intervenció no s'han trobat restes de material arqueològic (ceràmica, ferro, vidre...), Hem de fer menció, que a part dels treballs de camp realitzats, també vam procedir a fer un estudi de recopilació bibliogràfica de la zona a intervenir, per detectar els possibles elements arquitectònic i arqueològics que ens podríem arribar a trobar durant la intervenció.

Aquesta fase de recopilació bibliogràfica va consistir en el buidat de tota la documentació existent sobre la zona afectada, concretament a la zona del barri de Sant Pere (ciutat vella) on els carrers que conflueixen amb el projecte són principalment el carrer comerç i la Plaça de Sant Agustí vell..

Amb això, es pretenia confirmar l'existència d'elements arqueològics que poguessin estar afectats per les futures obres a realitzar al carrer **Portal nou**, ja fos directament o indirectament. Aquest treball de documentació s'ha dut a terme mitjançant la consulta de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya i de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

Descripció dels treballs realitzats

Aquesta memòria presenta els resultats obtinguts en els treballs realitzats en el seguiment arqueològic del carrer **Portal nou 26-48**; Aquests treballs van ser duts a terme entre el 11 de novembre i el 20 de novembre de 2003, i han consistit en la realització de una rasa i dues Cates.

El dia 11 de novembre de 2003 es comença a intervenir des del punt de vista arqueològic al carrer Portal Nou, el que es fa és un control dels rebaixos que s'han d'efectuar a causa de la instal·lació dels cables de la llum per tal de fer un reforç de la xarxa de la finca del nº26 al 48.

Els rebaixos de les rases es fan, quan l'espai ho permet, amb una miniexcavadora, però a causa de l'estretor de la vorera aquesta rasa s'ha fet totalment manualment per peons de l'empresa Espelsa.

El paviment i el formigó de la vorera es picaran amb martell pneumàtic.

Per tal de fer més fàcil la documentació de l'estratigrafia, els materials i les estructures s'han procedit a assignar les U.E's corresponents de forma lineal. Tot i que obrien les rases per trams i anaven col·locant el cable i tapant el tram, al tractar-se d'una intervenció de 59m hem considerat la rasa com a una unitat, sense diferenciar els dos trams.

La rasa presenta una seqüència de paviment, formigó i reompliment.

La cota màxima en cadascuna de les rases efectuades és de 60 – 70 cm aproximadament.

De seguida que anem buidant la rasa es fa patent a una cota de 55cm l'aparició de nombrosos serveis, (Llum, Aigua i gas) Tapats pel reompliment(U.E 103) de sauló.

El dia 12 de novembre del 2003 durant el buidatge de la Rasa s'aprecia l'estructura del que seria un mur. La rasa té una profunditat màxima de 60 cm per 40 cm d'ample. El reompliment té una potencia de 49 cm. La localització del mur es just al davant del nº 28 del carrer Portal nou.

Es tracta d'un petit tram de mur transversal a la Rasa pel que només tenim el límits de la seva amplada que es de 70 cm . El mur està construït amb grans blocs de pedra de color grisós amb morter de calç. Aquest mur però, presenta un revaix anterior que el travessa. Aquest trencament es deu a l'instal·lació del cablejat elèctric amb una tuberia d'uralita.

En aquesta intervenció el tram del mur s'ha registrat i documentat arqueològicament i ha estat respectat, pel que la instal·lació de la línia de Baixa tensió passarà per sobre del mateix, i no serà necessari la destrucció del mateix.

La rasa està orientada cap al NE-SW i des del nº 28 fins al nº 48 del carrer Portal nou la intervenció resulta negativa.

Làmina 5: Imatge del mur U.E 104. nº inventari:118/03-6

Hem de fer esment que durant el dia 13 novembre es va obrir una rasa al carrer Petons per buscar la connexió dels cables de la línia de baixa tensió. La rasa realitzada tenia un llargada màxima de 4 metres i una amplada de 40 cm. Aquesta va resultar negativa i no

es va documentar cap estructura. La connexió al final no va ser localitzada al carrer Petons, ja que la finca s'alimentava des de un portal del carrer Portal Nou.

Un cop el tram de mur està net i observem que no hi ha cap estrat arqueològic per excavar, ja que es va obrir amb anterioritat a la intervenció i van destruir les possibles restes materials que hi poguessin trobar. En tota la Rasa no hem pogut documentar ni un sol fragment ceràmic ni resta material que ens pugui donar una pista de la cronologia d'aquest mur.

Durant la resta dels dies de la intervenció els obrers es van dedicar a anar buidant la rasa, per una banda, del sauló de color marró clar que la reomplia; al mateix temps, que un altre equip, anava col·locant els nous tubs del teixit elèctric de baixa tensió, tapant la rasa amb un nou reompliment de sauló on a sobre col·locaven el formigó per després restituir l'enllosat, canviant totes les peces del paviment que havien estat malmeses amb el martell pneumàtic en el moment de la seva extracció, per evitar així un paviment irregular, que dificultés el pas dels vianants i provoqués problemes de seguretat pública.

La rasa de 59m de llarg per 40 cm d'ample, orientada NE-SW té el seu inici al carrer Portal Nou 26 fins al nº 48. la quota de profunditat es de 60 cm. La seqüència estratigràfica, al apareixer solament una estructura sense cap nivell estratigràfic al seu voltant es molt simple:

UE 101: Paviment. Paviment de lloses rectangulars de 50x30x5 cm fetes de ciment. 5 cm de potència total.

UE 102: nivell de preparació de formigó de uns 10-12 cm de potència total.

UE 103: Estrat format per sauló natural de color marró clar, d'aportació antròpica resultant dels serveis instal·lats al llarg de les rases amb anterioritat. Potència total: 50 cm.

UE 104: mur- estructura formada per blocs de pedra gran amb morter de claç, reventada l'estructura per l'instal·lació d'un servei de llum anterior a la intervenció. La profunditat mínima on apareix es a 50 cm de la vorera i la màxima a 60cm que es la quota màxima de la rasa. L'amplada màxima d'aquesta estructura es de una 80 cm. La seva orientació es transversal a la rasa, pel que el mur es pedria per sota el carrer Portal nou.

Conclusions.

La Rasa realitzada al carrer Portal Nou que transcorre del nº 26 fins al 48 no ens aporta cap mena d'estratigrafia ja que l'intervenció coincideix geogràficament amb una altra realitzada amb anterioritat en la que es van destruir els possibles estrats que hi restaven i possiblement també alguna estructura.

Solsament hem pogut documentar en tota la Rasa de 59m un petit tram de mur que oscil·la entre els 70 i 80 cm d'amplada, rebrutat per la seva part central per l'instal·lació d'una canalització de serveis, feta en anterioritat a aquest seguiment.

Tant les reduïdes dimensions del mur, com la manca d'estratigrafia no ens permeten dir de la seva cronologia, que seria anterior al segle XX. El mur està format per pedres de grans dimensions de color gris, unides amb morter de clau. Per l'amplada del mateix podem dir que possiblement no es tracti d'un mur d'una vivenda urbana, ja que aquests normalment no sobrepassen els 60 cm d'amplada. Podria formar part d'una estructura molt més gran i forta. Però aquesta hipòtesi s'hauria de verificar ja que de moment es molt agosarat afirmar, sense cap mena de resta material que es pugui tractar d'una estructura que formaria part de la muralla medieval. El fet que, per necessitat de l'obra, només poguéssim excavar el tram afectat estrictament per la rasa, ens dificulta seriosament mantenir amb prou força aquesta hipòtesi.

Recordem que va ser al mateix Portal Nou on Vanessa Camarasa⁵ va documentar una part "de llenç de la muralla medieval o part d' una de les dues torres circulars que presidien el Portal Nou.

Malgrat tot, la documentació escrita de l' emplaçament de la muralla medieval, segles XIII-XIV i del Portal Nou apunten a que la seva localització es troba en el lloc on s' està intervenint.

També ens remet a aquesta hipòtesi l' amplada del "mur", ja que, tenim documentats 4, 80 m que si més no, no coincideixen amb l' amplada dels trams de muralla, podrien correspondre al tram més llarg de part d' una de les torres circulars del Portal Nou".

El Portal Nou era una de les portes de major trànsit perquè corresponia al camí exterior que conduïa a Barcelona, era en definitiva, la Vía romana lligada a l' existència de la Colònia Faventia Barcino del segle I.

El tipus medieval de porta consistia al principi en un portell obert en el mur entre dos torres. Aquestes torres tenien espitlleres, merlets i alguna vegada matacans. La porta era corredissa entre dos parets gruixudes, subjectada per cadenes que la movien mecànicament. Per fora, hi havia generalment un fossat salvat per un pont de fusta que a la nit i en cas de perill es plegava damunt la porta també per mitjà de cadenes.

Quan al segle XVIII Barcelona sofrí els setges de l' anomenada Guerra dels Segadors, els portals de les seves muralles es complicaren amb murs exteriors i terraplens que formaven baluards. El Portal Nou en tingué de molt reforçats perquè era temut que per aquesta banda es produïssin les principals escomeses.

En aquesta intervenció, però no es documenta cap nivell d'ús com en la resalitzada per l'arqueòloga Vanessa Camarassa que ens remet a un possible camí de ronda, el qual era un passadís que recorria la part superior de la muralla per dins, a fi que es pugui vigilar l' exterior i transitar- hi sense perill.

Per finalitzar, no es pot sinó esperar futures excavacions i estudis documentals que aportin noves dades que ens permetin avançar en la història d' aquest barri i de la ciutat.

---

⁵ Vanessa Camarasa: *Memòria del seguiment arqueològic al carrer Portal Nou 48, Barri de Sant Pere,*

Bibliografia

CLARAMUNT S. La formació del Raval de la Rambla, a El Pla de Barcelona i la seva història. Actes del II Congrés d' història del Pla de Barcelona, celebrat a l' Institut Municipal d' Història els dies 12 i 13 de novembre de 1982. Editorial La Magrana. Institut Municipal d' Història de l' Ajuntament de Barcelona. pap. 183-203.

CARRERAS CANDI, F; La ciutat de Barcelona, vol. III, Barcelona,1980. PB. 373-420; 425-426.

CUBELES I BONET, A; L' evolució de les actuacions del Consell de Cent en matèria d' urbanisme al segle XIV, pap. 128-145, a Rovira i Solà, M ; Riera i Viatger, S; El temps del Consell de Cent, I. L' emergència del municipi, segles XIII-XIV. Barcelona Quaderns d' Història,4, Arxiu Històric de la Ciutat (Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona). Barcelona, 2001.

DURAN I SAMPERE, A; Barcelona i la seva història. La formació d' una gran ciutat. Documents de Cultura, Editorial Curial, Barcelona, 1973.

FLORENSA FERRER,A; Evolución de la ciudad en la Baja Edad Media a Cuadernos de Arqueologia e Historia de la Ciudad. Num. III. Ayuntamiento de Barcelona, MHC.

FLORENSA i PUCHOL,X;Memòria del seguiment arqueològic al carrer d'en serra xic cantonada amb la Plaça Sant Agustí vell.(Barri de la Ribera, Barcelona).

FULLANA, M; Diccionari de l' Art i dels oficis de la contrucció. Editorial Moll, setena edició, Mallorca, 1999.

Barcelona.2002.

FABRÉ, J; HUERTAS, JM; Tots els barris de Barcelona. Vol 5. Edicions 62. Barcelona, 1976.

FÀBREGAS i ESPADALER, M; Memòria tècnica del sondeig arqueològic realitzat al nord del solar de Sant Cugat del Rec- Fonollar(Barcelona)

GARCIA PETIT, LL; MIRET MESTRE, J; MIRO I ALAIX, MT; RIBE I MONGE, G; Diccionari d' Arqueologia. TERMCAT, Centre de Terminologia, Barcelona, 2002.

GARCIA ESPUCHE, A; GUARDIÀ I BASSOLS M; Canvis i permanències de l' herència espacial medieval: de la ciutat de la Ribera a la ciutat de la Rambla, a Història Urbana del Pla de Barcelona. Vol. II.

HUERTAS, J; Memòria de la Intervenció Arqueològica al solar Fonollar/Gombau(Barcelona)

LÓPEZ SÁNCHEZ, P; Una escena urbana a Barcelona. La població del Portal Nou, entre la expulsió i la permanència, a Història Urbana del Pla de Barcelona, Vol II.

LLORENS, J; Plats i pots de ceràmica catalana. Segles XV-XVIII. Edita Jordi Llorens Solanilla, Barcelona, 1977.

MARSÍÑACH TIRVIÓ, M; Urbanisme i societat a Barcelona a mitjan segle XIV: la plaça del blat, a Història Urbana del Pla de Barcelona. Actes del II Congrés d' Història del Pla de Barcelona celebrat a l' Institut Municipal d' Història els dies 6 i 7 de desembre de 1985. Institut Municipal d' Història, Ajuntament de Barcelona, Vol. I.

PORCEL BEDMAR, M; Reaprovechamiento de materiales de construcción en la Barcelona gòtica, a Rovira i Solà, M; Riera i Viader,S; El temps del Consell de Cent, I. L' emergència del municipi, segles XIII-XIV.

SEMPERE, E; La terrissa catalana. Col. Terra Nostra, Barcelona, 1979.

TORRES ORIOL, I; Barcelona històrica. Antigua i Moderna. Ajuntamiento de Barcelona.

ANNEX

Inventari estratigràfic

Inventari fotogràfic

Inventari planimètric

INVENTARI ESTRATIGRÀFIC

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA		UE : 101		
Jaciment: 118/03	Tram: 1	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Paviment			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de lloses rectangulars de ciment que cobreix tota la vorera del c/ Portal Nou			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRAFICA		UE : 102		
Jaciment: 118/03	Tram: 1	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Preparació			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de formigó de composició forta i graves per la col·locació del paviment de lloses U.E 101			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRAFICA		UE : 103		
Jaciment: 118/03	Tram: 1	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	reompliment			
DESCRIPCIÓ :	Reompliment modern de sorres fines de textura solta(sauló) de color marró clar que cobreixen el tram de mur U.E 104			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104	Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRAFICA		UE : 104		
Jaciment: 118/03	Tram: 1	Cronologia: ant. Segle XX		
DEFINICIÓ :	Mur			
DESCRIPCIÓ :	Tram de mur de 70-80 cm d'ample, reventat en part per l'instal·lació d'un tub d'uralita que conté cables elèctric. Aquesta intervenció es anterior a la present memòria. El mur està format per pedres de gran tamany, amb morter de calç.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	103
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	

Inventari fotogràfic:

118/03-1	Rasa oberta. S'aprecia un tub de serveis instal·lat amb anterioritat.
118/03-2	Rasa oberta. Veiem la instal·lació de serveis amb anterioritat
118/03-3	Obrer tapant la rasa.
118/03-4	Seqüència de la col·locació dels tubs. Tub, sauló, plaques...
118/03-5	Rasa on veiem el mur U.E 104 Travessat per un tub d'uralita.
118/03-6	Detall del Mur U.E 104
118/03-7	Porxo del Carrer Portal Nou

118/03-8	Arcs del carrer Portal nou.
-----------------	-----------------------------

Inventari planimètric

Planimetria 1:

- **Potal Nou 26/48;(118/03):** Planta del Mur aparegut a la Rasa 1.Escala 1:10. Eix A-A'

Portal Nou 26/48
codi: 118/03
Planta mur U.E 104
Eix A-A' Escala 1:10

